

De Hommel

CONTACTBLAD IVN Hardenberg - Gramsbergen

Zomer in de Engbertsdijkswenen

BELEEF DE NATUUR!

25 jaar
KAMPEER & OUTDOOR REILING
"Al 25 jaar een begrip op vakantiegebied!"

www.kampeerenoutdoorreiling.nl
www.kampeer-winkel.eu

Hardenberg Almelo

Hardenberg ± 4000m²
Almelo ± 900m²

Ook voor onderhoud en schadeherstel aan uw caravan of camper kunt u terecht bij Kampeer & Outdoor Reiling Hardenberg.

Kijk voor de actuele **aanbiedingen** op www.kampeerenoutdoorreiling.nl

Hardenberg:

- In- en verkoop caravans
- Caravanonderdelen
- Verhuur caravans
- Kampeer artikelen
- Outdoor artikelen
- Kleding
- Wandelschoenen

Winkel / Caravans / Verhuur / Werkplaats

Hardenberg
Loswal 2
7772 TT
T. 0523 260398

Winkel

Almelo
Hospitaalweg 4
7607 TV
T. 0546 815647

Dethleffs
Servicepartner

BOVAG

De grootste kampeerwinkel van Overijssel!

obo TYRES
RETYREING PROFESSIONALS

Bandenvernieuwing
Meest winstgevend met de groenste resultaten

Denemarkenweg 3
7772 TD Hardenberg

T. 0523 - 251 332
E. info@obo.nl
W. www.obo.nl

JUMPER
de diersuper

OVERWEG JUMPER HARDENBERG

www.overweghardenberg.nl

Hessenweg 17 | 7771 CH | Hardenberg | T. 0523-261684

Wij staan voor u klaar!

Verzekeringen
Makelaardij

Hypotheek
Pensioenen

Employment Benefits
Bankzaken

VRIELING
ADVIESGROEP

vrieling.nl

PEARLE OPTICIENS

Pearle Opticiens Hardenberg
Fortuinstraat 3a
Tel. (0523) 27 16 10

SERVICE- EN TANKCENTER DE GROOT

MET EEN GEHEEL VERNIEUWDE SHOP
MET JAAR 2011 IN!

AVIA

BRUCHTERWEG 99
7772 BK HARDENBERG
TEL.: 0523-261589

Kurk en Fineervloeren | Behang | Houten vloeren
Kamerbreed Tapijt | Meubelstoffering | Laminaat
Gordijnen en Raamdecoratie | Interieuradvies
Karpotten | Vinyl en Marmoleum

voor de totale woonbeleving...

Gramsbergerweg 62 Hardenberg
Tel: 0523 - 261 234
www.woonwinkelramaker.nl
info@woonwinkelramaker.nl

woonwinkel RAMAKER

Herbers
T W E E W I E L E R S

MOLENPLEIN 4
HARDENBERG
TEL. (0523) 26 20 54

Voorwoord

Net terug van vakantie pakt het bestuur de werkzaamheden weer op als voorbereiding op het komende jaar. Eigenlijk zit ik nog helemaal in de flow van de vakantie. Dit jaar was het Lauwersmeergebied de bestemming en hebben wij heerlijk gewandeld en veel boeken gelezen.

Drie weken vakantie is altijd tekort, maar ik zit toch snel weer in mijn dagelijkse bezigheden. Zo hebben wij ook het bestuurswerk weer snel opgepakt en ligt de eerste vergadering voor het nieuwe seizoen alweer achter ons.

Er zijn altijd veel vaste onderwerpen die aan bod komen gedurende de verschillende seizoenen, en soms zijn er onverwachte onderwerpen waar het bestuur zich over moet buigen.

Onderwerpen die soms enige kopzorgen geven, maar meestal gaat het om de overvloed aan suggesties die er liggen om onze vereniging nog meer kwaliteitsimpulsen te geven.

Eén van de ontwikkelingen die nu vorm krijgt, is de riksja. Zoals John en Livia in de vorige Hommel al hebben beschreven, zal u ook via facebook en de website hierover geïnformeerd worden.

Ons gidsenbestand is ook een terugkerend onderwerp in de bestuursvergadering.

Allereerst gaan onze felicitaties naar Peter Fleurke. Peter heeft in juli de opleiding met succes heeft afgesloten. Nu zijn er nog 2 gidsen in opleiding.

Na overleg met Staatsbosbeheer hebben onze gidsen onthefing gekregen om in de gebieden van Staatsbosbeheer te gidsen en zal er een avond gepland worden waarin onze gidsen geïnformeerd worden over ontwikkelingen en het beheer van deze gebieden. Het één en ander zal via John Roeden gecommuniceerd worden of heeft al plaats gevonden.

Wanneer u dit leest ligt de ledencontactavond achter ons. Dit jaar was de locatie De Steenuil.

Door ons in gebruik in samenwerking met de Gemeente Hardenberg en uitvalsbasis van de werkgroep landschapsonderhoud.

Ik hoop op een mooie opkomst zodat de leden deze mooie locatie en het opgeknapte onderkomen kunnen bekijken.

In oktober komt het bestuur, zoals ieder jaar, een hele dag bij elkaar om onderwerpen te bespreken die meer tijd voor overleg vragen. Zo zal er volgend jaar, volgens het rooster van aftreden, een wijziging in het bestuur plaats vinden. Welke wijziging en hoe wij deze gaan oplossen is onderwerp van gesprek.

Een voltallig bestuur is hard nodig is om een vereniging als de onze draaiende te houden.

Aart Bentsink,
Voorzitter IVN afdeling
Hardenberg / Gramsbergen

Colofon

De Hommel

Afdelingsblad van de IVNafdeling Hardenberg/Gramsbergen.

22ste Jaargang,
Zomer editie.

Contactadres Secretariaat:

Anerveenseweg 25, Anerveen.

E-mail: secretariaat@ivnhardenberg.nl

Redactieadres:

Markfluwerhof 2, Kloosterhaar.

E-mail: dehommel@ivnhardenberg.nl

Hoofredactie en lay-out:

Cock Sloodweg, Baukje Reitsma.

Aan de uitgave werkten mee:

Jacqueline Sloodweg, John Roeden, Aart Bentsink, Lydia de Waard, Julian Overweg, Herman Hijink, Baukje Reitsma.

Lambert Zandman, Loeki v.d Schoor, eindredactie.

Fotografie:

Fotografen IVN afdeling Hardenberg/Gramsbergen.

Foto voorpagina: Bert Stegeman

Drukker:

Editoo B.V. te Arnhem.

Inhoudsopgave

3	Voorwoord
4 tot 6	Informatie/nieuws
7 tot 8	De Groene deur
9 tot 12	Nieuws van de werkgroepen
14	Excursienieuws
15 tot 17	Ledennieuws
18	Samenstelling bestuur en werkgroepen

Informatie en nieuws

Exotische schildpadden

in de gemeente Hardenberg.

We kunnen er niet omheen; schildpadden behoren ook tot de Hardenbergse fauna. Hoewel het boeiend is er eentje te zien vind ik het tegelijkertijd jammer dat de verantwoordelijkheid voor een huisdier op deze wijze eindigt (ook weten we niet wat de impact is op de inheemse natuur).

Bij ons zijn twee soorten bekend: Lettersierschildpad (*Trachemys scripta*) van de specifieke ondersoort "Roodwangschildpad" (*T. s. elegans*) en sinds augustus 2017 de Zaagrugschildpad (*Gratemys pseudogeographica*). Die laatste doet zijn naam eer aan want bovenop vormt het schild opvallende bobbels. Verder heeft de soort een typisch puntneusje. (Zie foto). Dit exemplaar bevond zich in de omgeving van de Amaliabrug.

De meeste (alle?) Lettersierschildpadden die bij ons worden gezien betreffen Roodwangschildpad. Andere ondersoorten die in Nederland voorkomen zijn Geelwangschildpad (*Trachemys scripta troostii*) en Geelbuikschildpad (*T. s. scripta*). Roodwangschildpadden ben ik in het verleden tegengekomen in de vijvers bij Baalder (jarenlang aanwezig) en de Kruserbrinkvijver. In mei van dit jaar eentje bij Dedemsvaart (foto).

Meer over het herkennen van de verschillende "Nederlandse" schildpadden in deze gratis PDF: <https://waarneming.nl/download/pdf/Exotische%20zoetwaterschildpadden.pdf>

Tekst en foto's
Julian Overweg

Leuke waarneming

"De Fluiter - een zeldzamere verwant van Fitis en Tjiftjaf - heeft dit jaar bij ons in de gemeente gebroed."

Foto en tekst: Julian Overweg

Zwarte ooievaars

Ik was in augustus weer eens even in het mooie Vechtpark in Hardenberg, op zoek naar de krombekstrandloper, die ik uiteindelijk ook vond.

Terwijl ik daar op een oever zat, kwamen er 7 zwarte ooievaars overvliegen. Eentje kreeg ik redelijk goed op de foto. Johan Poffers was eveneens getuige.

Het komt in Nederland niet veel voor dat in een vlucht 7 zwarte ooievaars worden gezien.

De zwarte ooievaars staan als zeldzaam in Nederland te boek.

Bert Stegeman
Lid werkgroep vogels en fotografie

Misvattingen

Bron: Encyclopedie van misvattingen door Hans van Maanen.

De inktvis vlucht achter een inktgordijn

Wie een vulpen leeg knijpt in een emmer water, zal merken dat er met een spuit inkt niet veel dekking te verkrijgen is. De inkt blijft in een dot hangen en verspreidt zich slechts zeer langzaam door het water. De inktvis doet iets anders met zijn inkt. Hij spuit een wolk uit die ongeveer de vorm van een inktvis heeft, tegelijkertijd verschiet hij van kleur en zwemt snel weg. De vijand hapt in een wolk inkt en de inktvis, eenmaal veilig, krijgt langzaam zijn oude kleur terug.

De maaginhoud van een kameel redt gestrande reizigers

Regelmatig duikt het verhaal op dat gestrande woestijnreizigers met de maaginhoud van hun geslachte rijdier hun dorst konden lessen en aldus in leven bleven. Geloofwaardig is dat verhaal echter niet: de maaginhoud is een brijge massa die ondrinkbaar is.

Nog bekender is het verhaal dat de kameel twee bulten heeft en de dromedaris slechts één, en dat op een pakje sigaretten van het merk "Camel" dus een dromedaris staat. Dat klopt.

In de bulten zit geen water, maar reservevoedsel, vet.

Kameleons nemen achtergrondkleur aan

Kameleons kunnen snel van kleur verschieten, maar de achtergrond speelt daarbij amper een rol. De kleur is vooral afhankelijk van licht, temperatuur, emoties zoals woede, agressie en onderdanigheid, en ziekte. Evenmin kunnen kameleons elke willekeurige kleur van de regenboog aannemen. Sommigen worden nooit groen, andere nooit rood. 's--Avonds verbleken de kleuren die overdag zo fel kunnen zijn.

James Cook zag als eerste westerling de kangoeroes

"Volgens de algemene opvatting heeft de grote Britse wereldreiziger James Cook de kangoeroes in de achttiende eeuw ontdekt. Maar reeds honderdveertig jaar voor hem zag de Nederlandse kapitein Francois Pelsaert, die in 1629 bij de Wallabi-eilanden aan de westkust van Australië strandde, de kleine Derby-wallaby (*Wallabia eugenii*). Hij ontdekte ook het kleine jong dat in de buidel van de moeder met de bek stevig aan een tepel hing, en hij veronderstelde dat het diertje eenvoudig uit de tepel groeide. Dit bericht wond evenwel niemand bijzonder op en was spoedig weer vergeten", zo staat in Bernhard Grzimeks *het leven der dieren* (Utrecht 1965).

Tekst en foto's:

Lydia de Waard-Levöleger

De Toverchampignon

Deze eigenaardige paddenstoel, de *Agaricus geesterani*, valt op door enkele overduidelijke kenmerken. Bij het doorsnijden verkleurt het vlees direct, wordt gifgeel en daarna purperrood.

Zoals een toverbal in je mond verkleurt!

De hoed van de paddenstoel is groot en roodbruin van kleur.

De steel is fors en bedekt met schubjes.

Als ze tevoorschijn komen kunnen ze grond en tegels oplichten.

Waar komt deze paddenstoel vandaan? Het is een exoot, manifesteert zich vaak in de omgeving van gebouwen. In 1973 voor het eerst beschreven en in 2006 schreef W.G. Ligterink een artikel in de Coolia over de champignon. In de Ecologische Atlas Paddenstoelen Drenthe wordt staat de paddenstoel ook beschreven, en is op 5 locaties waargenomen in die provincie.

In Slagharen kwam de paddenstoel uit de grond, werd gefotografeerd en op Waarneming.nl geplaatst.

Tekst: Baukje Reitsma

Foto's: Henk Germers

Sprookjescamping
DE VECHTSTREEK

Waar kinderdromen
werkelijkheid worden!

Meer informatie:
www.sprookjescamping.nl

IVNers stellen zich voor

Vandaag ga ik op bezoek bij Lambert Zandman. Het is een warme dag en we lopen eerst door de tuin. Voor de bijen en de vlinders is er genoeg te vinden, want daar is met de uitbundige beplanting rekening gehouden. Jaarlijks verdient er wel wat of wordt er geschoven met een struik. Lambert woont aan de rand van het prachtige Hazenbosch. Hij is in Heemse geboren en wel op drie september 1949. Samen met zijn ouders, grootouders, zus en twee broers woonden ze in een boerderijtje. Vader werkte bij de zuivel-fabriek en moeder zorgde voor het gezin. Het was een bonte boel met vijf koeien, een paard en veel kleinvee. Na school meewerken was normaal en opa die landmeetassistent was, leerde de kinderen hoe de natuur in elkaar zat en dat ze er zuinig op moesten zijn. Want opa was een echt natuurmens. Ze woonden midden tussen de heide en de bomen, een sterke basis voor altijd. Lambert ging naar school en wilde twee richtingen uit, leraar of boer worden. In die tijd moest Lambert eerst nog in militaire dienst en was daar tankchauffeur. Na die tijd koos hij voor een zekere toekomst en ging bij de overheid werken. Na wat wissel-momenten van baan gaat Lambert bij de gemeente Harden-berg werken. Hij leert zijn grote liefde Dinie kennen en trouwt met haar in oktober 1974. Ze krijgen vier kinderen en inmiddels zijn er tien kleinkinderen. Sinds 1980 wonen ze op deze fijne plek en genieten van de natuur om hun heen. Lambert denkt nog vaak terug aan zijn jeugd, de heide en de weidevogels en hij is er zo mee verbonden, dat hij net als zijn opa de liefde voor de natuur weer heeft doorgegeven aan zijn klein(kinderen). Natuurlijk vraag ik Lambert wanneer hij lid geworden is van het IVN. Dat was sinds januari 2011. Op tafel liggen allerlei natuurbladen tussen de schaal met heerlijkheden voor bij de koffie. Lambert vertelt dat hij een paar keer meeging helpen met de IVN--mannen in het bos en de vogelcursus heeft gevolgd. Lam-ber en Dinie gingen met de vakanties in een tentje kam-peren in de natuur, daarna in een zomerhuisje met de kinderen. Ze hebben alles uitgetoetst, vouwwagen, Volkswagenbus en nu ze met pensioen zijn trekken ze al jaren de wijde wereld rond met de camper. Hun favoriete vakantie-land is Noorwegen. Overal waar de natuur op zijn mooist is, dat zoeken ze op. Lambert zou het liefst er elke dag op uittrekken, regelmatig lopen ze een rondje Rheezer-maten of fietsen ze een rondje Ommen. Een paar keer per jaar gaan ze kamperen bij de boer, want Nederland is een afwisselend en mooi vakantie-land. De boerderij met dieren blijft trekken. Lambert doet veel vrijwilligerswerk. Hij doet niet alleen corrigeerwerk bij het oud archief van de gemeen-te Hardenberg, maar ook pluist hij de kopij van De Hommel uit op zoek naar rare zinnen en/of ongelukkige fouten, dubbele punten en ontbrekende komma's. Is het nu met een *d* of met *dt*? Lambert is een heel precies mannetje op taalgebied, dus dat corrigeren kun je wel aan hem overla-ten. Hij is een heel belangrijke schakel binnen ons redac-

tieteam. De liefde voor de natuur zit in Lambert zijn poriën, met fijne herinneringen aan vroeger, met opa als een wandelend weerstation en als gids. Erg leerzaam dat je als kind daar je verdere leven wat aan hebt. Vroeger werd er bij Lambert thuis al rekening gehouden met de weidevogels, wat voor die tijd best wel bijzonder was. De liefde voor wat er groeit en bloeit daarbuiten is erg belangrijk voor de toekomst van de aarde, vindt Lambert. Met vakanties werd er soms op huizen gepast. Kippen en ander vee moesten worden verzorgd en was er een grote moestuin bij, dan werd er flink geschoffeld en gezond gegeten. Wanneer Lambert meer tijd had, zou hij wat vaker met de excursies mee willen gaan, maar dat komt misschien nog wel. Buiten het vrijwilligerswerk wordt er ook nog een dag op de kleinkin-deren gepast, niet op alle tien tegelijk natuurlijk. Lambert is een echt natuurmens, gezond blijven en er samen van genieten, maar over één ding is hij heel erg boos. De enorme troep die de mensen achterlaten in de natuur. Als je een vol blikje drinken mee kunt nemen, dan kun je ook het lege mee terug nemen! Wat Lambert daar zegt is een ware gedachte en diep van binnen weten we dat wel. Alleen, het roer moet om.

Jacqueline Slootweg
Tekstschrijver afdelingsblad De Hommel

Buitengroetjes

Zomer in Engbertsdijksvenen.

We zijn net aan onze wandeling begonnen wanneer een donkere wolk een flinke bui laat vallen. We schuilen onder een boom en wachten op de zon. De lucht wordt weer blauw en we gaan op zoek naar de heide, die nu wel in bloei zal staan. Berkenbomen en hoog onkruid, zoals het boerenwormkruid, sint janskruid en slingerende haagwinde en andere fraaie planten, hebben het waterlandschap overwoekerd en verandert in een wildernis. Het waterpeil staat erg laag, nergens hoor je een kikker, of zie je waterdiertjes wegschieten. Het is doodstil en we lopen over het zandpad richting de kijkhut en we zien dat er een kudde schapen loopt te grazen. Het fraaie uitzicht over het waterrijk gebied geeft een lege indruk, we zien geen enkele watervogel. Het is erg warm, de zon brandt en we lopen verder het gebied in. Een leger mieren steekt in een dikke rij het pad over en maken door hun heen en weer bewegingen een diepe geul. Ineens zien we de heide voor ons, licht glooiend en paars van kleur, omringd door mossen en pitrus. Het geeft dat echte augustusgevoel, want de zomer vordert snel. Boven de heide cirkelt een buizerd, met zijn o zo bekende roep en is op zoek naar lekkere dikke muizen en konijnen. Wij zien deze keer niets anders dan de schapen en de buizerd. We lopen terug en maken nog wat foto's, maar de hitte dwingt ons om weer terug te keren naar ons koele huis.

Tekst: Jacqueline Slootweg

Foto's: Cock Slootweg en Bert Stegeman

Augustus

Hard waait de warme wind uit het zuiden, in de vergevorderde zomer. Uitbundig bloeien de bermen en de velden, een stapelwolk overschaduwde dromer. Langzaamaan worden de dagen weer korter, weemoedig gaat augustus over in september.

Jacqueline Slootweg

Nieuws van de Werkgroepen

Werkgroep Vogels

Die mooie steenuiltjes

De werkgroep is niet meer erg actief. Toch worden er nog wel jonge steenuiltjes geringd.

Bij familie De Waard in Radewijk werden drie jonge uiltjes geringd door Jan Leferink.

In Slagharen zitten ook elk jaar weer steenuilen te broeden. Ondergetekende kreeg een telefoontje of er jonge steenuilen geringd konden worden. Samen met Han Bouman ben ik naar de betreffende locatie gegaan en hebben de jonkies van een ring voorzien. Soms kijken ze dan een beetje boos na afloop.

Bert Stegeman zal hopelijk weer de nestkasten in Bruchterveld gaan controleren.

Het blijft zijn favoriete vogel, zegt Bert.

Tekst:

Baukje Reitsma

Lid werkgroep Vogels

Foto's:

Lydia de Waard en Baukje Reitsma

Vlindernachten in Baalder

De Klein-Polynesische Achterpuynen

Benieuwd naar wat er 's nachts allemaal door de tuinen van Baalder vliegt? Dit jaar ben ik begonnen met 'nachtvlinders' in de eigen (kleine) achtertuin met behulp van laken en felle lamp (ML 250W).

Nachtvlinders inventariseren doe ik al langer, maar had nog niet de moeite genomen het te proberen in m'n tuintje vanwege de lage verwachtingen. Al snel kwam ik erachter dat het geheel onterecht was, want het werkt erg goed.

Inmiddels bevat mijn tuinlijst 165 gedetermineerde nachtvlindersoorten en elke keer komen er weer nieuwe soorten bij.

Op de foto's: de gewone breedvleugeluil en de mutsjeslichtmot.

Tekst en foto's:

Julian Overweg

Lid werkgroep (nacht)Vlinders

Verklaring

De Polynesische mythologie legt zeer de nadruk op de natuur, en vooral op de oceaan. Een mondelinge overlevering van mythen van de Polynesiërs, bewoners van een verzameling eilandengroepen in de Stille Oceaan, Polynesië.

De Polynesiërs geloofden dat alles in de natuur, ook mensen, een heilige, bovennatuurlijke kracht bezaten, de *mana*. Deze *mana* kon goed of kwaad zijn, en de hoeveelheid *mana* verschilde bij alles.

Julian Overweg noemt zijn kleine, slordige achtertuintje in Baalder aan de Kleine Pollen daarom:

NP (natuurpark)De Klein-Polynesische Achterpuynen

De redactie

Werkgroep Nachtvlinders

Eikenprocessierupsen

De rups (*thaumetopoea processionea*)

Ze waren weer massaal aanwezig op eikenbomen. Ware plaagsituaties!

Wees op je hoede, want fotograaf Bert is inmiddels ervaringsdeskundige.

De foto's heeft hij 25 juni gemaakt bij de Engbertsdijksvenen en enige tijd later had hij veel jeuk op zijn armen en hoofd.

Niet alleen daar, maar op iedere eik met een rood-witte band, kun je rupsen aantreffen.

De spinsels van deze rupsen zijn duidelijk zichtbaar. De rupsen verplaatsen zich 's-nachts, op zoek naar voedsel, waarbij zij in lange stroken dicht bij elkaar voortkruipen, wat doet denken aan een processie van mensen. Overdag keren de rupsen terug naar hun nesten. De rupsen eten eikenbladeren, met als zichtbaar gevolg kaalgevreten eikenbomen.

Je kunt de rupsen op een natuurlijke manier bestrijden door mezenkastjes op te hangen in de bomen, vooral koolmezen vinden de jonge, nog niet behaarde rupsen, lekker en voeren hun jongen ermee.

De nieuwe natuurwet, die begin 2017 in werking trad, beschermt alle dagvlinders van de Rode Lijst. Dat betekent dat ook bij de bestrijding van rupsen van de eikenprocessierups rekening gehouden moet worden met bedreigde en beschermde vlinders. De Vlinderstichting heeft zogenaamde beheerskaarten gemaakt. Die geven aan waar beschermde vlinders voorkomen langs wegen in gemeentes. De Vlinderstichting steunt beheerders daarnaast met informatie over het voorkomen van bedreigde vlindersoorten in gebieden waar de eikenprocessierups aanwezig is. Zo kan een weloverwogen afweging worden gemaakt hoe de bestrijding aangepakt moet worden.

De vlinder (*thaumetopoea processionea*)

De rupsen en de vlinders zijn sinds 1987 een gewone soort in het zuiden van Nederland. In de jaren daarop heeft de soort zich steeds verder uitgebreid over het land. Overal vind je de zwervende mannetjes, ook buiten hun voortplantingsgebied.

De aantallen die je kunt vinden fluctueren van jaar tot jaar. In dit jaar komen de toch wel mooie vlinders massaal op de lakens van de nachtvlinderaars af. De volwassen vlinder is grijs van kleur (zie foto's) en verschijnt in juli-augustus. De vlinder en de rups noemt men in de boeken de eikenprocessierups.

Tekst:

Baukje Reitsma

Lid werkgroep (nacht)Vlinders

Foto's:

Bert Stegeman en Lydia de Waard

Mooie waarnemingen op het laken

De fanatieke nachtvlinderaars kregen prachtige exemplaren op het verlichte laken in Radewijk en Anerveen. Het Goudvenstertje, de Halmrupsvlinder, het Drietand-vlakjesmotje en het Topspinnertje.

De foto's zijn gemaakt door Lydia de Waard.

Werkgroep Duurzaamheid

Schoonmaken

Bron: Milieu Centraal

Je kunt je huis uitstekend schoonmaken zonder schadelijke oplosmiddelen en chloor. Als je weinig warm water gebruikt en zuinig doseert, ben je al heel vriendelijk voor het milieu.

Schoonmaken is goed voor het onderhoud van je spullen en voor de hygiëne in huis. In de winkel vind je voor elk schoonmaakklusje wel een speciaal middel. Maar als je regelmatig schoonmaakt, kom je een heel eind met water, zeep en schoonmaakazijn.

Spoel je sopje altijd door de afvoer, gooi het niet op straat: er kunnen schadelijke stoffen in zitten die wel afbreken in de rioolzuivering, maar niet in het oppervlaktewater. Bekijk alle tips voor milieuvriendelijk schoonmaken.

De belangrijkste richtlijnen voor milieuvriendelijk schoonmaken zijn: niet te warm water gebruiken, schoonmaakmiddelen goed doseren, en producten met vluchtige organische stoffen (zoals spuitbussen en glasreinigers) vermijden.

Schoonmaaktips

Chloor is niet nodig om je toilet te reinigen. Regelmatig goed schoonmaken is voldoende.

Hardnekkige kalkaanslag kun je goed verwijderen met schoonmaakazijn.

Spoel schoonmaakmiddelen altijd door de afvoer. Gooi sopjes nooit buiten op straat of in je tuin.

Let bij (af)wasmiddelen goed op de dosering: je gebruikt al snel te veel.

Ramen en spiegels kun je uitstekend schoonmaken met water en een beetje afwasmiddel

Meng schoonmaakmiddelen nooit, dan kunnen schadelijke gassen ontstaan.

Allesreinigers

Allesreinigers kunnen schadelijke stoffen bevatten. Maar als je op het Europees Ecolabel keurmerk let en zuinig doseert, valt de milieuschade vaak mee. Belangrijker is dat je niet te veel warm water gebruikt.

Tips

Als je de allesreiniger op het vuil laat inwerken en daarna goed boent, heb je er minder van nodig.

Allesreinigers bevatten stoffen die schadelijk zijn voor waterleven. Gooi je sopje daarom nooit op straat of in je tuin.

Allesreinigers met het Europees Ecolabel keurmerk belasten het milieu minder.

Tekst:

Lydia de Waard-Levöleger

Lid werkgroep Duurzaamheid

IVN Hardenberg gaat fietsen

Met de opbrengst van het IVN-boek "Kampioenen van de Nederlandse natuur" (John Roeden, 2016) en een fikse subsidie van de Fietzersbond, heeft IVN Hardenberg-Gramsbergen een riksja gekocht. De riksja is een geavanceerde, elektrische fiets met een riante zitplaats voor twee passagiers en een bestuurder. Het idee is eenvoudig: met de fiets nemen we mensen mee die zelf niet meer kunnen fietsen en geven we ze weer het gevoel van "wind door de haren". En omdat het een IVN-fiets is, staat daarbij natuurbeleving voorop.

Dit project met de titel *fietsenallejaren*, is afkomstig uit Denemarken en inmiddels een wereldwijd succes.

Vrijwilligers die getraind zijn als bestuurders en een uurtje over hebben, bieden anderen een heel persoonlijke fiets- en natuurervaring. Het levert bovendien mooie, nieuwe ontmoetingen op.

Op 12 juli hadden de negen kersverse vrijwillige bestuurders hun vuurdoop. Na een theorieochtend in De Koppel, fietsten we de eerste proef-rondjes in Bergentheim. De afgelopen maanden hebben alle bestuurders goed geoefend en is in september a.s. de officiële aftrap en dan nemen we ook gasten mee.

Wil jij mee of weet je mensen die graag als passagier mee willen? Neem dan contact op met John Roeden om een fietstochtje te plannen. Deze reguliere fietsritjes zijn gratis.

Je kunt John ook benaderen als je ook bestuurder wil worden.

Per e-mail: roeden@xs4all.nl of telefonisch 06-53540172.

Tekst en foto's:

John Roeden

Riks-chef en coördinator werkgroep Vitamine G(roen)

De eerste proefrit met passagier

De eerste rit ging met de vader van Mariet naar Oud-Lutten.

Dhr Scholten was in zijn werkzame leven erg betrokken bij het boerenbestaan.

Daarom bezochten wij de mooie nieuwe boerderij van de familie Grevelman aan de Lutteresweg.

Mooie waarnemingen

Vlinders en libellen

Bert Stegeman maakte in de diverse natuurgebiedjes in Hardenberg weer mooie foto's van vlinders en libellen. De eikenpage liet zich mooi fotograferen. Zelfs in Beerze vonden de nachtvlinderaars een eikenpage op het laken. In het gemeentebos vonden Bert en Johan Poffers de heideblauwtjes. Soms ziet Bert ook wel eens een nachtvlinder hangen aan een bloem of aan een stengel. Op de foto zie je een rietvink nectar foerageren. Veel libellen kwamen ook voor de lens van Bert. Op de foto zie je een vrouwtje van de gewone oeverlibel een prooi eten: een waterjuffer.

Nog twee foto's van gewone pantserjuffers, mannelijk en vrouwelijk.

De redactie

Met dank aan onze fotograaf Bert Stegeman

Excursie nieuws

Gids Peter

Op 15 juli was het zo ver. In een prachtig oord met de veelzeggende naam "De liefde van de Drentsche Aa", werd Peter Fleurke gekroond tot natuurgids (zie foto). Een maand daarvoor mocht ik ook de presentatie van zijn educatieve eindwerkstuk bijwonen.

Een "groene visite" project, waarbij natuur naar aan huis of tehuis gebonden ouderen wordt gebracht. Dit keer met een themakoffer gericht op het Bargerveen. Herinneringen aan het veen dus. Samen met twee andere gidsen werd het product en het proces toegelicht. Het drietal leverde een prachtig, nuttig en sociaal eindresultaat (zie foto).

Binnen het IVN Hardenberg zijn wij heel blij met weer een nieuwe gids.

GIDS PETER die, zijn achternaam eer aandoend, nu al de plantengroep coördineert en actief is in andere werkgroepen. Peter van harte gefeliciteerd.

Na Peter komen de volgende laureaten er alweer aan. Jacobien Dijkstra en Tienes Bouwman zijn al een eind op streek in een nog lopende gidsenopleiding. Ondanks hun schaarse vrije tijd zijn zij nu al op allerlei manieren actief in de vereniging. Als mentor mag ik meegenieten van hun ontwikkelingen. Een voorrecht.

Tekst:

John Roeden

Coördinator werkgroep Excursies

Foto's

Baukje Reitsma en John Roeden

Waterdiertjes vangen

Hallo jonge lui

Op 26 juli hebben we weer in de vijver van de koppeltuyn waterdiertjes gevangen, goed bekeken en met behulp van de zoekkaart vastgesteld of het een kikkervisje, bootsman-netje, bloedzuiger, geelgerande waterkever, muggenlarve, of één van de vele andere diertjes was, dat daar in die witte schaal in het water rondscharrelde. Natuurlijk hebben we de beestjes na afloop weer terug in het water gezet. Het weer was prachtig, de enige dag van de week waarop er geen regenbuien naar beneden kletterden. Het was een erg gezellige- en leerzame middag. Meer dan **40 kinderen** hadden zich opgegeven. Ze konden niet allemaal meedoen. Zoveel schepnetjes hebben we helemaal niet en het was wel erg druk geworden rond het poeltje.

Maar geen probleem, op 13 augustus werd er weer een waterdiertjes-middag gehouden.

En als je wilt, kan je natuurlijk ook zo maar naar De Koppel komen. Een bakje, schepnet en zoekkaart pakken en zelf op "jacht" gaan.

Tekst en foto's:

Marlis Hoek

Jeugdbegeleidster

Gert Diepeveen

Natuurgids

Ledennieuws

Activiteiten in het najaar

Afgelast:

De Herfstlezing van 21 september

Excursies:

30 september: Vissen van de Vecht, start 19 uur bij De Koppel

7 oktober: Presentatie van de werkgroep Landschapsonderhoud, bij de Steenuil

14 oktober: Presentatie van de werkgroep Duurzaamheid, start 10 uur bij De Koppel

28 oktober: Presentatie van de werkgroep Paddenstoelen, start 10 uur bij De Koppel

14 december: Winterlezing

De werkgroep Paddenstoelen gaat in het najaar wekelijks inventariseren. Afwisselend op dinsdagmorgen of donderdagmiddag. Willen jullie meedoen? Informatie bij Gert Diepeveen, 0523-251693.

Welkom

Onze nieuwe IVN-leden:

Sylvia de Vries, Groningen
Jaap P. Muilwijk, Bruchterveld

En jeugdleden:

Elias Kroese, Hardenberg
Sem Harsevoort, Collendoorn

De moord van de bijen

Uit de bijenkast van onze oude buurman staken twee doorzichtige vleugels. Voorzichtig trok hij de grote dode nachtvlinder uit de kast. Aangevallen en doodgestoken door het bijenvolk, omdat hij als indringer niet welkom was. De kleur uit de vlinder was verdwenen en het was moeilijk te zien om welke soort het ging. De buurman zal hem zuinig in een doosje bewaren.

Jacqueline Slootweg

Tekstschrijver afdelingsblad De Hommel

Inleveren copy

Sluitingsdatum inleveren copy: 1 november 2017.

De volgende Hommel zal begin december uitkomen.

Aantal woorden per artikel: 300 tot 400 woorden.

Graag de foto's apart inleveren als een JPG-bestand.

Mailadres: dehommel@ivnhardenberg.nl

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden stukken in te korten of te wijzigen.

Snoepwinkel

Dit keer slechts een titel in de snoepwinkel. Maar dat is dan ook een boek dat op de boekenplank van geen enkele florist mag ontbreken. Geen gids over het determineren van planten, en mooie platen ontbreken. De inhoud van het boek is er niet minder om. Het betreft: Briljant groen - De intelligentie van planten van Stefano Mancuso & Alessandra Viola; Cossee; 176 pagina's; euro 22,99.

In "Briljant groen" onderbouwen de Italiaanse bioloog Stefano Mancuso en wetenschapsjournalist Alessandra Viola de theorie dat planten niet onder doen voor mensen en dieren met de jongste wetenschappelijke inzichten. Wat blijkt: naast de vijf menselijke zintuigen bezitten planten er een stuk of vijftien extra. "Ze voelen en berekenen zwaartekracht, elektromagnetische velden en vochtigheid, en kunnen de concentratie van allerlei chemische stoffen berekenen".

Het blijft niet bij deze zintuiglijke hoogstandjes alleen. Planten zijn overweldigend. Het plantenrijk vertegenwoordigt 99,5 tot 99,9 procent van de biomassa op aarde. Wij hebben ons bestaan op aarde te danken aan planten. Niet alleen omdat wij zonder planten niet eens zouden bestaan (zonder fotosynthese geen zuurstof), maar ons leven is nog steeds afhankelijk van planten, omdat ze onder-aan de voedselketen staan. Bovendien zijn onze energiebronnen – de fossiele brandstoffen – waarop onze beschaving al duizenden jaren steunt, afkomstig van planten. Planten zijn belangrijke grondstoffen voor voeding, medicijnen, energie en bouw materiaal. Ook de toekomstige wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen zullen steeds meer afhankelijk worden van planten.

De wetenschappelijke inzichten - zonder ook maar een spootje zweverigheid beschreven in bondig en overtuigend proza - leiden tot een soort manifest. "Wij mogen niet onachtzaam omgaan met planten, de willekeurige vernietiging van planten is niet te rechtvaardigen." De auteurs zoeken 'erkenning van de rechten van de plant'. Ze zijn niet tegen het gebruik van planten, maar bepleiten een herwaardering van het groen: voor planten en bomen bestaan nauwelijks 'regels om hun waardigheid te beschermen'. De tijd lijkt er rijp voor. Een bijzonder lezenswaardig boek.

Tekst : John Roeden

Kevers van het Engelse Bos

Geringelde Smalboktor (*Rutpela maculata*)
Kleine Poppenrover (*Calosoma inquisitor*)
Kleine wespenboktor (*Clytus arietis*)
Roodtipbasterdweekschild (*Malachius bipustulatus*)
Zwartkopvuurkever (*Pyrochroa coccinea*)

Foto's van Julian Overweg

De Valse christusdoorn

De Valse christusdoorn of wel de "*Gleditsia triacanthos enermis*" is een bladverliezende loofboom die vanuit Noord-Amerika in de 17e eeuw door Engelse missionarissen naar Henry Compton werd gestuurd, die niet alleen bisschop van Londen, maar ook een liefhebber van bomen was en tevens bomenverzamelaar.

Het is een snelle groeier en hoort tot de peulvruchtdragers, maar is geen vlinderbloemige.

De hoogte wordt 20 - 28 meter. *Triacanthos* betekent: drie-doornig. Dit slaat op de meervoudig vertakte dorens op stam en takken. Dit is één van de kenmerken van de boom, hij heeft een prima afweersysteem tegen planteneterende dieren. In sommige gebieden in Europa heeft men in vroegere eeuwen deze boom gebruikt om er heggen van te maken om het vee in de weide te houden. Het is een snelle groeier, dus erg geschikt voor heggen.

De bladeren zijn geveerd met een lengte van 20 - 30 cm. Een geveerd blad telt 20 - 30 blaadjes van 2 - 4 cm. lang. De boom heeft aparte mannelijke- en vrouwelijke bloemen in aparte groepen aan dezelfde boom. De bloemen, in mei/ juni, produceren veel nectar zodat het een hele drukte van allerlei insecten is in de bloeiende boom.

De grote lange peulen van ongeveer 30 cm. lang en 4 cm. breed zijn vaak gedraaid en als ze rijp zijn, zijn ze glanzend donker roodbruin. De jonge peulen en zaden zijn eetbaar. De indianen aten ze rauw en/of gekookt. Het hout is hard, roodbruin en duurzaam. Het lijkt op hout van de Witte acacia (*Robinia pseudo-acacia*), maar dan met een rode kleur. Het hout wordt onder andere voor vloerenhout gebruikt, omdat het zo hard is.

De Christusdoorn groeit op de meeste grondsoorten, als het maar niet te nat is. Hij wordt gebruikt in openbaar groen en langs wegen, omdat hij weinig last van luchtvervuiling heeft. Net als de mens wordt deze boom hooguit 100 jaar. Waar te zien? In Hardenberg o.a. in de Admiraal Helfrichstraat, op de parkeerplaats bij Clara Feyoena Heem in Heemse en in een parkje ten zuiden van de Meteorlaan in het Hazenbos, De bomen zitten nu vol peulen, (zie foto).

Tekst en foto's:

Herman Hijink

Bomen deskundige en natuurgids

Het bestuur

IVN HARDENBERG-GRAMSBERGEN

Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid

(ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 40062389)

Samenstelling bestuur:

Voorzitter: Aart Bentsink, Kleine Pollen 33, 7772 KJ Hardenberg.
tel. 0523-266360, e-mail: a.bentsink@vodafonevast.nl

Vice-voorzitter: John Roeden, Broekdijk 7, 7695 TB Bruchterveld.
tel. 0523-231161, e-mail: roeden@xs4all.nl

Secretaris: Baukje Reitsma, Anerveenseweg 25, 7788 AG Anerveen.
tel. 0524-562444, secretariaat@ivnhardenberg.nl

Penningmeester: Hans Soer, Bovenmaat 29, 7772 JG Hardenberg.
tel. 0523-261095, e-mail: penningmeester@ivnhardenberg.nl

Bestuurslid: Bertil Haring, Lisdodde 24, 7772 MR Hardenberg.
tel. 06 54 30 07 96, e-mail: bertil.haring@online.nl

Bestuurslid: Janny Leenheer, Zonnelaan 5, 7771 ER Hardenberg.
tel. 0523-264726, e-mail: jannyleenheer@gmail.com

Bestuurslid: Vacature.

Ledenadministratie: Janny Leenheer, Zonnelaan 5, 7771 ER Hardenberg,
tel. 0523-264726, e-mail: ledenadministratie@ivnhardenberg.nl

Redactie de Hommel: Cock Slootweg, Lambert Zandman en Baukje Reitsma.
Adres: Markfluwerhof 2, Kloosterhaar.
tel. 0523-250893, e-mail: dehommel@ivnhardenberg.nl

E-mailadres IVN afdeling: secretaris@ivnhardenberg.nl

Website: ivnhardenberg.nl

De Werkgroepen

Werkgroep Duurzaamheid	Miriam Gerrits, 06 23 45 99 68
Werkgroep Excursies/PR	John Roeden, 0523-231161
Werkgroep Groene Visite	Aart Bentsink, 0523-266360
Werkgroep Kraam	Ineke Rood, 0523-684868
Werkgroep Landschapsonderhoud	Wiebe Tolman, 0523-261005
Werkgroep Nestkasten	Fam. Lambers, 0524-562067
Werkgroep Padden/amfibien	Marinus Oogjes, 0523-263661
Werkgroep Paddenstoelen	Gert Diepeveen, 0523-251693
Werkgroep Planten	Peter Fleurke, 0523-262478
Werkgroep Vlinders	Rutger Bremer, 0523-267848
Werkgroep Vogels	Julian Overweg, 06 14 35 63 16
Contactpersoon Jeugd	Yolande v.d Aa, 0523-260722
Contactpersoon Bijen	Gerrit Hankamp, 0523-265556

verrassend
&
origineel

**ROEL
VANDENBIGGELAAR**

BLOEMEN & WONEN & CADEAUS

EUROPAWEG 21-23
7772 BN HARDENBERG
TELEFOON 0523-271400

www.fotoramahardenberg.nl

info@fotoramahardenberg.nl

A World Of Colors
FOTORAMA

Adm. Helfrichstraat 35, Hardenberg-Tel. 0523-260476

- * Afdrukken van alle digitale foto bestanden (v/a 5 minuten)
- * Pasfoto's
- * Foto van Foto(zonder beeld verlies!)
- * Omzetten van kleur naar zwart/wit en/of bruin.
- * Samenvoegen van verschillende foto's.
- * Restauratie
- * Foto's van dia's
- * Scannen van dia's en op CD of DVD zetten
- * Verwijderen van kleurwemen, achtergronden of storende elementen.
- * Professioneel scannen van 6x6 en 6x4,5 negatieven
- * Scannen van kleinbeeld negatieven

SPECTOR

www.fotoramahardenberg.nl

info@fotoramahardenberg.nl

DGB energie

De goedkoopste energieleverancier van Nederland

GA SNEL NAAR:
www.dgbenergie.nl

Vol onderstaande kortingscode in bij "AANMELDEN" en wordt klant van DGB Energie. Vervolgens profiteert u van scherpe tarieven!

Uw persoonlijke actiocode: IVN03

GEWOON DE BAANDER

Bij de Baander kennen ze nog de smaak van vroeger. Heerlijke en eerlijke biologische groentes en vlees voor stoofschotels. En natuurlijk voor elke gelegenheid een smaakvol pakket.

De Baander Krommesteeg 1
7771 2 AV Hardenberg
Tel. 0523-273755
www.streekproductendebaander.nl

Natuurlijk ga je voor al je boeken en kantoorbenodigdheden naar:

heijink

UITGEVERIJ & BOEKHANDEL HARDENBERG

VOORSTRAAT 32 7772 AC HARDENBERG T 0523 261 392 F 0523 216 803 E heijinkboek@planet.nl

Kijk en bestel ook op www.boekhandelheijink.nl

Slatman's koek
Originele Saksische kruidkoek

Bakkerij Slatman

Bruchterweg 67 Hardenberg Anerveenseweg 34 Ane/Gramsbergen

Bakkerij Slatman ONZE PRODUCTEN ZIJN GEMAKT VAN NATUUR. NATUURLIJK GOED!

Ane Bruid - Koek - Specialiteitsbakkerij Slatman Hardenberg

BAALDERBORG GROEP

lééf je leven

VETOS

IN TOYOTA GESPECIALISEERD

Autobedrijf Gebr. Veurink
Rheezeweg 40a
7771 TG Hardenberg
0523-264456
www.autoveurink.nl

Voor de koude dagen

Er is weer gekloofd open haardhout op voorraad leverbaar. Kosten eiken € 50,-; gemengd € 40,- per kuub. IVN leden krijgen korting van € 5,- per kuub.

Leveren in Hardenberg is mogelijk per vracht van 2 kuub. Kosten vervoer € 7,- per vracht in Hardenberg; daarbuiten € 10,- per vracht.

Zelf halen kan op vrijdagmorgen van 9-12 uur bij het gebouw De Steenuil aan de Bosweg (t/o sportpark De Boshoeck)

Inlichtingen via 06-20009596.

Iedere natuurliefhebber is van harte welkom bij het IVN!

U ontvangt dan 4 x per jaar ons afdelingsblad "De Hommel" en 4 x per jaar het blad in kleur "Mens en Natuur" van het landelijke IVN.

U mag gratis meedoen aan alle excursies en andere IVN verenigingsactiviteiten en U kunt meedoen aan ons vrijwilligerswerk.

U ondersteunt onze vereniging met de volgende contributietarieven per jaar.

Leden € 20,00, huisgenoot-leden € 6,00, 3e uit één gezin € 3,00.

Jeugdleden € 6,00, 2e uit één gezin € 3,00.

Donateurs € 10,00.

Het lidmaatschapsjaar loopt vanaf 1 januari t/m 31 december. Opzeggingen vóór 15 november bij de ledenadministratie, die bijgehouden wordt door mevr. Janny Leenheer (adresgegevens zie vorige pagina). De contributie wordt jaarlijks per automatisch incasso geïnd. Het lidmaatschap begint zodra de door u getekende machtigingskaart door de ledenadministratie is ontvangen.

Ons IBAN bankrekeningnummer is: NL24 RABO 0384977006.